

gionssamfundene (3), Stat-skolpolitik (6) och Undervisningen (9). Som blivande gymnasielärare i religionskunskap och filosofi har jag funnit boken som helhet synnerligen intressant och lärorik. I ljuset av vad som hänt under de senaste fyra åren är boken dessutom väsentlig läsning för alla som är intresserade av religionens roll i det moderna samhället och särskilt viktig för att förstå skillnaden mellan förhållandena i Danmark och Sverige. För det första kom det som en överraskning hur olika situationerna är i Danmark och Sverige med avseende på religionsundervisningens roll i skolan och religionens roll i samhället i allmänhet.

I Sverige har vi skolplikt och det är mycket svårt att få tillstånd att undervisa barnen i hemmet, oberoende av vilka religiösa skäl som förs fram. I Danmark har man inte någon skolplikt men väl undervisningsplikt, vilket öppnar större möjligheter för både friskolor och hemskolor. En fråga som anmäler sig är om det är barnens eller föräldrarnas intressen som i första hand skall tillgodoses. En annan fråga som fått ökad aktualitet är hur man skall se på religiösa friskolor, där man inte bara undervisar om religion utan också i religion. Här finns det många intressen som skall vägas mot varandra.

Personligen är jag av den åsikten att religiösa friskolor borde förbjudas. Detta grundar jag i första hand på att dessa uppmuntrar till ett vi-och-de-tänkande och ökar klyftorna mellan olika religiösa grupper i samhället och förhindrar den naturliga integrationen. Skolan bör vara en plats där anhängare av olika religioner och religiösa riktningar möts på lika villkor och där det ges en neutral undervisning om alla religioner. Detta utesluter inte att man lyfter fram både religionernas positiva så väl som negativa sidor sedda i ljuset av de etiska och kunskapsteoretiska värderingar och överväganden som för övrigt utgör fundamenten för ett modernt demokratiskt och på vetenskapliga föreställningar grundat samhälle. I den mån en viss religion — direkt eller indirekt — favoriserar en viss grupp eller ett visst kön på bekostnad av det andra, är det skolans uppgift att påpeka och kritisera detta och i den mån en viss religions föreställningar om världen — direkt eller indirekt — står i strid med den moderna vetenskapliga bilden av världen skall även detta påpekas och diskuteras så att det inte råder någon tvekan om hur skolan ser på förhållandet mellan religiösa föreställningar och vetenskaplig kunskap.

Skolan skall alltså gå en balansgång mellan visad tolerans för olik tänkande och samtidigt uppmuntra till en kritisk inställning mot diskriminerande och ovetenskapliga föreställningar om världen. Att undervisa i religionskunskap under dessa förutsättningar är en ansvarsfull och svår uppgift, speciellt med tanke på vad den som undervisar själv tror. Hon eller han kan ju i det privata bekänna sig till en viss religion och anse

den som den enda rätta och sanna eller anse alla religioner lika värda och lika sanna eller anse alla religioner lika värda och lika falska eller anse alla religioner lika värdelösa och falska eller inte ha någon åsikt om religionernas värde och sanning.

Skall en lärare redan från början lägga korten på bordet eller skall hon eller han gömma sina privata övertygelser bakom ett neutralt förhållningssätt? Och vari består ett sådant neutralt förhållningssätt i praktiken? Ta t.ex. den numera så omdebatterade «teorin» om *Intelligent Design*. Vissa menar att den skall läras ut på biologiekvationerna som en vetenskaplig teori, andra att den hör hemma i religionsundervisningen. Är föreställningen att världen uppstod genom en slump mera en vetenskaplig teori än teorin om ID?

Vilken ståndpunkt skall skolan inta när inte ens experterna är ense? Eller är de inte det? Alla har inte samma syn på vilka frågor som faller inom vetenskapernas domäner, men de flesta vetenskapsidkare är överens om att de endast kan och skall ha teorier om vad som hänt och hur det hänt och lämna frågor om varför till teologerna och filosoferna. I ljuset av detta resonemang faller frågor om varför världen och vi med den överhuvudtaget finns utanför vetenskapernas kompetensområde. Det innebär att vare sig "teorin" om ID eller "teorin" om att världen uppstått av en slump är vetenskapliga teorier; den vetenskapliga ståndpunkten i det här fallet är att konstatera att något dramatiskt inträffade för cirka 14 miljarder år sedan och att denna process fortfarande pågår. Vetenskapen kan ha teorier om hur livet på planeten Tellus kommer att utvecklas men inte om varför det uppstod.

Skolans religionsundervisning bör ske i det upplysta förnuftets ljus, men det kommer nog alltid att råda delade meningar om vad det i praktiken innebär.

Stefan Andersson

Sven Arne Flodell (red.): *Religionsblindhet. 157 sid. Stiftelsen Sverige och kristen tro. Stockholm 2006.*

Är vi religionsblinda? Detta är utgångspunkten i antologin *Religionsblindhet*, där nio forskare diskuterar huruvida ämnet religion belyses inom respektive forskningsämne. Begreppet religionsblindhet introducerades av den allt för tidigt bortgångna historikern Inger Hammar för att beskriva frånvaron av religionsanalyser inom forskningsfält där det borde finnas. På samma sätt som genusanalyser idag tillämpas inom områden som tidigare präglades av könsblindhet, skulle många vetenskaper kunna fördjupas genom att beakta religiösa aspekter som *de facto* finns, men sällan uppmärksammas. Antologin visar med all tydlighet att detta stämmer.

I den inledande artikeln belyser Hammar hur religionsblind den historiska kvinnoforskningen varit, mycket beroende på att man kopplat samman emancipation med sekularisering. Detta har lett till att kvinnors emancipation inte kunnat ses som förenlig med kristendomen. Men historien såg annorlunda ut. 1800-talets kvinnor hade en kristen livstolkning och rörde sig i en omgivning med kristna värderingar. För att deras liv skulle kunna förändras och de skulle få tillgång till det offentliga rummet, behövde de omdefiniera och omtolka det kristna budskapet om kvinnans kallelse. Detta kunde ske bland annat tack vare den historisk-kritiska bibelsynen som kom i slutet av 1800-talet.

Men inte bara kvinnohistorikerna är religionsblinda, även juristerna har blivit det, menar prof. em. i juridik Kjell Å. Modéer och tecknar en historisk bakgrund till hur det kunde bli så, trots att Gud, kyrka och lag i över tusen år varit intimt förknippade med varandra. Hedeniusdebatterna och 60-talets sekularisering av rättsalen, då «Guds lag» försvann ur domar-eden och bibeln ur rättsalen, bidrog till att rätt och moral blev oförenliga enheter. Ändå är religionen långt ifrån borta från domstolarna. Förvånad läser jag att 2002 hölls det så kallade rättegångsgudstjänster (en gudstjänst vid första tinget på kalenderåret) vid nio av tio domstolar. Detta trots att den försvann från kyrkolagen 1990 och «borde» ha försvunnit när kyrkan skildes från staten 2000. När så religionen åter gör sitt intåg i det offentliga rummet — en förändring i det senmoderna samhället som Modéer kallar retraditionalisering och desekularisering — och inte minst religionsfrihetens gränser prövas, kan inte heller juristerna fortsätta att hålla religionen borta från rätts-salarna.

Ett exempel på detta var händelserna i Knutby, något som ett par andra författare tar upp. Religionsblindheten inom vården märktes i kommentarer, menar överläkare Eva Lantz, när en del tolkade religiösa synsätt som «sjuka». Samma typ av förenkling av dessa händelser behövde problematiseras av religionslärare i mötet med elever, hävdar Olof Franck vid lärarhögskolan i Skövde. Vårt mångkulturella samhälle kräver att elever får en fördjupad syn på religionens olika dimensioner och betydelse för enskilda människor, en kunskap som sträcker sig bortom skolböckernas ofta stereotypa och dogmfokuserade bilder av religionerna.

Att vi behöver veta något om religionerna i samhället är emellertid inget som Statistiska centralbyrån tar hänsyn till i sin årsbok, visar prof. em. i religions-sociologi Göran Gustafsson. I 2005-års upplaga av Statistisk årsbok finns inte ett ord eller en siffra om kyrkor, religion, samfund, gudstjänster, Svenska kyrkan. Att vårt samhälle skulle vara mångkulturellt och

multireligiöst finner man alltså inga som helst belägg för. Gustafsson pekar på en rad statistiska uppgifter som är offentliga, och som skulle vara intressanta att ha med. Svenska kyrkans statistik över bland annat medlemsantal och gudstjänstbesök finns på kyrkans hemsida. Vad gäller övriga trossamfund är siffror lite svårare att få fram, men det borde vara intressant att publicera vilka samfund som får statsbidrag och hur många de betjänar. Inte heller i andra skrifter från Statistiska centralbyrån finner man idag några referenser till den verksamhet som sker inom religiösa institutioner. Det går att läsa att 1,5 miljon personer kom till länsmusikorganisationernas konserter under 1998, men inget om de 2,5 miljoner som kom till Svenska kyrkans musikgudstjänster. Inte ens om vigslar, som är juridiskt bindande och som sker i samfunden på samhällets uppdrag, går det att få fram några uppgifter. Här kan man verkligen tala om religionsblindhet!

Denna korta recension förmår inte att ge utrymme för allt som ryms inom antologin, som även tar upp religionsblindhet inom film, konst och arkitektur. Boken avslutas med att själva begreppet får sin belysning av etikern Bo Hanson. Hur ska vi förstå blindheten? Är det att vi inte ser något alls eller är det att vi inte kan tolka det vi ser som en aspekt av religion? Svaret är, menar Hanson, att den religionsblinde visst kan se och känna igen religioner, men bara när de framträder i en tydlig, läroboksmässig form. Precis som nybörjare ser ett virrvarr i mikroskopet, medan den tränade kan urskilja enheter och detaljer, så känner inte den religionsblinde igen religionsföreställningar när de förekommer i politiken, konsten och andra sammanhang utanför gudstjänsterna.

Med andra ord finns det all anledning att stärka den religionsvetenskapliga utbildningen och vända sig till studenter vars huvudområde ligger utanför de teologiska institutionerna, exempelvis inom medicin, juridik, statsvetenskap, journalistik, konstvetenskap och historia. För hur ska vi kunna tala om ett mångkulturellt samhälle om vi inte ens är kapabla att se religionernas existens och roll i samhället?

Anna Davidsson Bremborg

